

Mre DOLORES GASPAR I GARCÍA
ANNA Mre CARMONA I CORNET

APORTACIÓ A LA FARMÀCIA I A LA MEDICINA DEL FARMACEÛTIC
CATALÀ QUET I PUIGVERT

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Vol. I

Va nèixer, el Dr. Quet, al poble barceloní de Santa Susanna de Pineda, el 9 de gener de 1826.

Els seus pares, En Manuel Quet i Ginestar i N'Antònia Puigvert i Roura, es van traslladar a Mataró, on el jove Quet va realitzar els seus estudis a les Escoles Píes, i quan tenia 15 anys va obtenir el grau de Batxiller(1).

Es despertà en ell una afecció molt gran a les ciències naturals i això, potser, el va impulsar a realitzar els estudis de Farmàcia, per la qual cosa es va matricular l'any 1845-46; el nou pla d'estudis integrà la Facultat de Farmàcia dins de la Universitat (2) on va acabar els seus estudis obtenint el grau de llicenciat en Farmàcia el 18 de juny de 1851, després d'haver realitzat els dos anys de Pràctica farmacèutica a l'apotecaria d'En Raimon Fors i Cornet, al carrer de la Platería, 30.

Persona de gran activitat vital i moltes inquietuds, va fundar i va dirigir una publicació que, com es pot llegir a la portada del primer número, s'ocupava de defensar "los derechos, intereses y consideraciones de las respectivas clases de los señores profesores de Ciencias Médicas. Revista de los diarios de Medicina, Cirujía, Farmacia, Ciencias Físicas y Naturales (3)".

Constava d'unes quantes seccions: terapèutica, farmàcia pràctica, higiene, obstetrícia, medicina i farmàcia legals, toxicologia, reials ordres que feien referència a ambdues facultats, varietats, bibliografia, anuncis i treballs acadèmics.

Es va imprimir a Barcelona, des del febrer fins al desembre de 1854 amb el significatiu títol de "La Alianza Farmacéutico-medica" i tenia per objectiu agermanar totes dues professions.

Des del gener de 1855 canvià el seu títol pel de "La Alianza médica", ignorant-se les raons d'aquest canvi, ja que se segueix amb el mateix objectiu que s'havia proposat en l'abans esmentada publicació. En aquesta segona etapa, Quet i Puigvert comptava amb la cooperació dels diferents professors que havien pertangut a la redacció de "La Abeja Médica".

L'adreça del director era al carrer de la Plateria, 24, fins el febrer de 1855 quan la redacció es traslladà a la Rambla de Sant Josep, 13. Els darrers números es publicaren a Madrid, i la redacció es va adreçar al carrer de l'Estel, 17. Va deixar de publicar-se el desembre de 1856, potser degut a problemes econòmics, per manca de subscriptors.

A més de dirigir amb una gran dignitat l'abans esmentada publicació, no va deixar d'acomplir la seva professió i una prova d'això que diem es l'anomenament que va ésser objecte per part de l'Ajuntament de Barcelona, el 8 d'agost de 1854, com a farmacèutic de districte durant l'epidèmia de còlera morbo que va patir la ciutat el maig del mateix any.

En 1855 es trasllada a viure a Madrid i el gener de 1858 l'elegeixen individu de número del Col·legi de Farmacèutics de la capital, presentant aquell mateix any una extensa memòria que porta el títol de "Medidas y Pesas españolas; su dicordancia, su uniformidad y su correspondencia entre sí y con las métricas francesas".

A la primera pàgina d'aquesta memòria es presenta com "ex-sustituto de la Cátedra de segundo año de la Facultad de Farmacia de Barcelona, redactor y director que fue de la Alianza e Ilustración Médicas, y socio de varias corporaciones científicas".

Aquesta interessant memòria era un dels cinc projectes que va publicar des de 1853 fins a 1856, i que fan referència a l'administració general de l'Estat i també a qüestions d'interès per a metges i farmacèutics.

El primer projecte, i que havia estat publicat a "La Alianza Farmacéutico-médica" el 1854 s'ocupava de la legislació dels professors de la Ciència de guarir, i per ell, S.M. la Reina va expressar el seu reconeixement en la Reial Ordre de 5 de juny de 1855. En Quet l'havia remès al Govern junt amb un exemplar de la seva publicació, quan s'estava debatint la llei de sanitat de 1855 (4).

El segon projecte tracta d'una reforma del Codi penal espanyol. El tercer, tracta de la innovació o reforma del sistema monetari i de comptabilitat.

El quart té un cert caràcter sanitari al tractar el tema de l'empedrat públic, deixant entreveure raons d'higiene i contaminació, a més de justificar amb dades i exemples, la necessitat de senyalitzar els carrers, evitant la manca de control i el perill públic que suposà pels vianants el fet de que fins i tot als carrers més estrets de la ciutat se circulés per totes dues direccions.

I el cinquè va ésser el ja esmentat sobre uniformitat de pesos i mides espanyoles, prenent com model el sistema mètric decimal, aportant nombroses dades sobre l'anarquia regnant en aquesta qüestió, ja que cada província i cada regió espanyola tenia les seves pròpies mides, molt diferents entre si, i aquest fet repercutia sobretot a l'àmbit sanitari, tant pels metges com pels farmacèutics, tant pel que fa a la dosificació com a les fórmules magistrals.

Però la seva veritable vocació va ser la docència per la qual cosa va fer els estudis de doctorat a Madrid, obtenint el grau de doctor el 7 de desembre de 1860 i al 1863 es presentà a oposició per proveir la càtedra de Matèria farmacèutica vegetal, vacant a la Facultat de Farmàcia de Santiago. Per R.O. de 12 de desembre del mateix any se l'anomena catedràtic de l'esmentada assignatura, prenent possessió l'11 de gener de 1864.

A la Facultat de Farmàcia compostelana hi va romandre un període d'uns vint-i-cinc anys. Aquesta etapa de la seva vida serà tant o més fecunda que l'anterior.

Hem de destacar, com activitat eminentment universitària, el discurs llegit per Quet i Puigvert a la solemne apertura del curs acadèmic 1868-69 a la Universitat literària de Santiago. En lloc del que tenia previst de pesos i mides espanyoles, va llegir-ne un altre on destacà el que hi havia de positiu a la reforma que s'havia fet el 1858 del pla d'estudis: "en lo que principalmente atañe al magisterio público, o a la enseñanza (5)" tant pels catedràtics de Farmàcia i Medicina, com pels de la resta de Facultats.

A l'imprès que va fer la Universitat, es pot llegir: "El profesor, dueño de si mismo en su cátedra, podrá ya emitir sus pensamientos..., ya no temerá delaciones inicuas... Ya no sufriremos de aquí en adelante, al menos así lo espero, las bochornosas reales órdenes en que se nos prefiaba hasta el modo y el como debíamos apadrinar a los hijos de nuestra inteligencia en los actos solemnes de investiduras académicas! Ya no habrá previa censura, como la ha habido hasta para estos mismos discursos que se nos confían para estas inaugurales, la que ha ocasionado tantos disgustos como algunos saben! (6)".

Més endavant felicita a la Junta revolucionària de Madrid per haver retornat els seus càrrecs a digníssims catedràtics que havien estat desposseïts de llurs togues.

Finalitza el seu discurs, exhortant als alumnes que facin un bon ús d'aquesta nova llibertat que es respirarà d'ara endavant a la Universitat espanyola.

El discurs és datat a Santiago, el 15 d'octubre de 1868.

La seva tasca docent a Santiago li donà la possibilitat de dur a terme la publicació, el 1871, d'una obra amb el títol "Fitología Médica".

L'autor es presenta com a catedràtic, com a soci d'unes quantes corporacions científiques i literàries i de mèrit a l'Acadèmia mèdico-quirúrgica madrilenya. Descriu la seva obra com un ampli i raonat tractat de Matèria farmacèutica, Matèria mèdica i Terapèutica vegetals.

L'objectiu que es va plantejar en Quet quan va escriure la seva obra resta molt ben definit a les línies que es transcriuen a continuació: "...además de la grande extensión que daremos al estudio práctico de los objetos que sean del dominio de lo que se llama MATERIA FARMACEUTICA Y MATERIA MEDICA VEGETALES, vamos a hacerlo muy extenso tambien sobre el efecto de las sustancias en la economía animal, cuyo trabajo constituirá un tratado poco menos que completo de TERAPEUTICA VEGETAL. Por eso hemos dicho que pensábamos prestar con nuestra publicación un servicio a la clase médica española"(7)".

A la introducció de la seva obra es pot llegir: "De todos modos el médico y el farmacéutico pueden, por ejemplo, conocer la jalapa y el ruibarbo, si se quiere, en toda la extensión posible, en todo lo que sobre estas sustancias pueda escribirse; estudiar por lo tanto la Fitología médica de una misma manera: pero aun así el médico, por otros conocimientos propios, podrá apreciar los casos en que convenga aplicar aquellas raíces, lo que no podrá hacer el farmacéutico; mientras que éste cuanto se trate pulverizarlas, ó preparar algún compuesto en que deban figurar los principios ó las sustancias de las mismas, desempeñará su cometido, por conocimientos adquiridos en otras asignaturas, en cuyo trabajo el médico apenas sabría manejar los instrumentos ó aparatos convenientes (8)".

Aquests raonaments són força demostratius de la importància que, pel Dr. Quet, tenia el fet de que metges i farmacèutics portessin a terme junts la seva tasca, essent els uns continuadors dels altres.

Acaba d'arrodonir el seu pensament, dient: "Estudiar, por lo tanto, las plantas medicinales, conocerlas bien distinguiéndolas de las que las sean parecidas, saber donde crecen, las que se aclimatan con mas ó menos facilidad en distintas localidades, indicar en estos casos su cultivo, su recolección, conservación de sus partes y su distinción y apreciación de su valor terapéutico cuando se tengan que adquirir en estado seco, conocer sus usos ó modo de administrarlas, sus efectos en la economía, y la historia de las observaciones de estos efectos segun las dosis y circunstancias, así como todo lo relativo, si se quiere, a sus productos y principios; he aquí un estudio si bien difícil ameno, bellísimo, y mas que bello y ameno muy útil, y mas que útil indispensable, necesario de toda necesidad, tanto para el médico como para el farmacéutico. Uno y otro juntos poseen el arte de curar, en muchos puntos, pues, sus trabajos, su ciencia, son muy afines, en otros mas desemejantes y hasta del todo diferentes (9)".

Al primer volum de la "Fitologia Médica" es fa un estudi de més de 135 espècies botàniques que resten agrupades en 34 famílies.

Moltes d'aquestes descripcions són molt completes, per exemple, el *Papaver somniferum* Lin., comença donant el seu nom comú (en unes quantes espècies diu també com se les anomena a Catalunya), segueix amb una descripció de totes les seves parts: tija, fulles, flors, fruits i llavors. Ens parla també de les seves varietats tal com les descriu el botànic francès de Condolle a la seva obra "Prodromus".

Seguint amb un apartat de les parts d'aquesta planta utilitzades a medicina, fent referència a les que proposen les Farmacopees espanyola i francesa vigents aquella època, afegint tota un sèrie d'observacions que fan referència a descripcions d'altres varietats fetes pel francès Guibourt.

Completa les descripcions amb un darrer apartat titulat "Nociones organolòpicoquímicas".

El penúltim apartat fa esment de les formes farmacèutiques i dosis fent distinció segons s'utilitzin a l'interior o a l'exterior. Hem d'afegir que en aquest apartat important les dosis les dona en grams i centígrams.

I per finalitzar aquesta descripció l'últim apartat tracta de la història clínic-mèdica. Explica els seus orígens a l'Àsia i especialment a Pèrsia, com s'utilitzava des dels temps més antics, de la medicina grega. Ens dona moltes dades de diferents malalties i el tipus d'administració que cal a cadascuna per tal de guarir-se'n.

Fa una mena de petit informe de metges francesos com en Louyer-Villermay, en Rouxel, metge a Boulogne sue-mer, en Cazin,... explicant-nos les seves experiències en tractar els malalts amb diferents dosis de xarops o decuits tant del fruit com del suc d'adormidera. I dintre d'aquest informe fa també comentaris sobre la utilització com aliment de les llavors: "En Persia, Grecia y aun en Italia son usadas como alimenticias y segun Tournefort en algunos puntos las comen recubiertas de azúcar. Según Mathiolo en Toscana forman parte de unos pasteles que reciben el nombre de Papaverata (10)".

Aquesta obra reflecteix, sense dubte, la seva trajectòria de gran botànic, i en definitiva com un gran farmacèutic que va entendre perfectament i ho

va demostrar al llarg de la seva vida, la importància del treball en equip entre metges i farmacèutics per tal de desenvolupar la seva tasca i arribar a l'objectiu comú que són les ciències de la salut.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

- 1.- Expedient del Dr. Esteve Quet i Puigvert. Arxiu de la Universitat central de Barcelona.
- 2.- GASPAR GARCIA, Mª Dolores. "Historia y evolución de la cátedra de Materia Farmacèutica Vegetal de la Facultad de Farmacia de la Universidad de Barcelona (1845-1936)". Tesina inédita. Barcelona 1982.
- 3.- La Alianza Farmaceuticomédica. Rev. 18 de Febrero de 1854. Biblioteca del Col·legi de Metges de Barcelona.
- 4.- La Alianza Médica. Rev. n° 14; 30 de Junio de 1855, pág. 340. Biblioteca del Col·legi Oficial de Farmacèutics de Barcelona.
- 5.- Breve discurso de Inauguración del curso académico de 1868/69. pág. III. Arxiu del Ministeri d'Educació i Ciència. Alcalà de Henares.
- 6.- Loc. cit. (5), pág. V.
- 7.- QUET I PUIGVERT, E. "Fitología Médica" Tomo I, p. VIII Santiago, 1871. Càtedra d'Història de la Farmàcia i Legislació Farmacèutica. Facultat de Farmàcia. Barcelona.
- 8.- Loc. cit. (7), pp. 35-36.
- 9.- Loc. cit. (7), pág. 38
- 10.- Loc. cit. (7), pág. 175.